

OSOBNOSŤ KNIŽNICE AGÁTA KLIMEKOVÁ

ING. JÁN MAREK, PHD., MBA

✉ jan.marek@snk.sk

🏠 Kancelária generálnej riaditeľky
Slovenská národná knižnica,
Martin

🌐 www.snk.sk

The featured personality in the December issue of *Knižnica* is PhDr Agáta Klimeková, PhD, who is the director of the Department for Management and Processing of Historical Library Documents and Historical Library Collections in the Slovak National Library. After graduating from the Gymnázium Pavla Jozefa Šafárika secondary school in Rožňava, she attended the Pavol Jozef Šafárik University in Prešov. On completion of her studies, she took a job with the Matica slovenská organisation and later with the Slovak National Library in Martin. The areas of her professional activities include cultural history, bibliography, library and information science, and the history of old prints, book printing and bookplates. In her long career of scholarship, research and literary activity, she has published many significant works whose content and importance have been recognised far beyond the borders of Slovakia.

Keywords: personality; cultural history; librarianship; old prints; literary activity

CURRICULUM VITAE

Osobnosťou decembrového vydania časopisu *Knižnica* je **PhDr. Agáta Klimeková, PhD.**, ktorá pracuje v Slovenskej národnej knižnici na pozícii riaditeľky odboru správy a spracovania historických knižničných dokumentov a historických knižničných fondov. Pochádza z Gemera a mladosť prežila v malej dedinke na úpätí Silickej a Plešiveckej planiny, v Brzotíne. Po maturite na Gymnáziu P. J. Šafárika v Rožňave študovala do roku 1979 na Filozofickej fakulte Univerzity Pavla Jozefa Šafárika (dnes Prešovská univerzita v Prešove) pedagogický smer, nemecký a ukrajinský jazyk a literatúru. Na Katedre nemeckého jazyka a literatúry FF UPJŠ získala titul PhDr. Po ukončení štúdia sa stala zamestnankyňou Matice slovenskej v Martine a pracovala v oddelení retrospektívnej bibliografie. V rokoch 1986 – 1988 absolvovala postgraduálne štúdium na Katedre knihovedy a vedeckých informácií FF UK v Bratislave, študijný odbor metódy a techniky vedecko-informačnej činnosti. Na tej istej katedre absolvovala v rokoch 2003 – 2008 doktorandské štúdium, ktoré ukončila obhajobou dizertačnej práce *Dejiny knižnej kultúry na Slovensku v 1. polovici 18. storočia* a získaním akademického titulu PhD. Po vzniku samostatnej Slovenskej národnej knižnice ostala pracovať v oddelení retrospektívnej bibliografie Národného bibliografického ústavu. Je odborne činná ako bibliografka a vedecko-výskumná pracovníčka, je spoluautorkou viacerých národných retrospektívnych bibliografií a autorkou niekoľkých desiatok odborných článkov a štúdií z oblasti výskumu dejín knižnej kultúry. Ako riaditeľka odboru koordinuje činnosť dvoch oddelení odboru, každoročné organizovanie medzinárodnej konferencie z oblasti výskumu dejín knižnej kultúry a edičné výstupy odboru.

Agáta Klimeková Zdroj: Archív SNK

NAJVÝZNAMNEJŠIE KNIŽNÉ PUBLIKÁCIE

- ➔ Bibliografia inorečových kníh vydaných a vytlačených na území Slovenska, 1919 – 1938 (1993),
- ➔ Bibliografia jarmočných a púťových tlačí 18. a 19. storočia z územia Slovenska (1996),
- ➔ Bibliografia divadelných plagátov 19. storočia z územia Slovenska. Zväzok I – V (1998 – 2002),

- ➔ Bibliografia územne slovacikálnych tlačí 18. storočia. Zv. I – VI (2008),
- ➔ Bibliografia územne slovacikálnych tlačí 19. storočia. Zv. I – VII (2016),
- ➔ Bibliografia inorečových tlačí z územia Slovenska 1901 – 1918 (2021),
- ➔ Dizertačné tlače študentov z územia Slovenska na nemeckých univerzitách v 16. a 17. storočí vo Forschungsbibliothek Gotha (2018),
- ➔ Dizertačné tlače študentov z územia Slovenska na nemeckých univerzitách v 16. a 17. storočí v nemeckých knižniciach (2020),
- ➔ Dizertačné tlače študentov z územia Slovenska na nemeckých univerzitách v 18. storočí v nemeckých knižniciach (2021),
- ➔ Ján Jessenius. Slováci na panovníckych dvoroch (zborník, zostavovateľka).

ŠTÚDIE

- ➔ Vydavateľská produkcia exulantských tlačiarň v Púchove a Žiline v 1. polovici 18. storočia,
- ➔ Knižnica rodiny Šemšeji zu Šemše,
- ➔ Literárna tradícia v rodine Aponi,
- ➔ Mercurius Veridicus ex Hungaria – prvé uhorské noviny,
- ➔ Dve šľachtické knižnice z východného Slovenska,
- ➔ Príležitostné tlače vo vydavateľskom programe slovenských kníhtlačiarní v 1. polovici 18. storočia,

Agáta Klimeková a Ján Marek Zdroj: Archív SNK

- ➔ Vydavateľské aktivity J. P. Royera a jeho dedičov v typografickom prostredí Uhorska vo svetle kráľovských nariadení,
- ➔ Peregrinácia študentov z historického územia Slovenska na nemeckých univerzitách (dizertačné práce z medicíny) a ďalšie.

ROZHOVOR

Ako je zrejmé zo životopisnej časti, Agáta Klimeková predstavuje významnú literárne činnú osobnosť, ktorá odborne pôsobí v oblasti bibliografie, spracovania starých tlačí a výskumu dejín knižnej kultúry. Agáte Klimekovej sme položili niekoľko otázok so zameraním na jej činnosť v Slovenskej národnej knižnici a na jej vzťah ku knihe ako k informačnému médiu.

Po maturite na Gymnáziu P. J. Šafárika v Rožňave ste študovali v Prešove na Univerzite Pavla Jozefa Šafárika. Neskôr ste spolupracovali na zostavení personálnej bibliografie Pavla Jozefa Šafárika diel 1. a diel 2. Pavol Jozef Šafárik bol významnou

postavou českého i slovenského národného obrodzenia a priekopníkom slavistiky. Je to náhoda, alebo vás táto významná osobnosť oslovila natolko, že ste jej venovali značnú časť svojej vedeckej a výskumnej činnosti?

Hoci personálne bibliografie nepatria medzi moje záujmové oblasti, práca na tejto bibliografii bola nakoniec zaujímavá a rada na ňu spomínam, aj vďaka viacerým zahraničným pracovným cestám, ktoré som absolvovala. Treba však uviesť, že šafárikovskej téme sa slovenská bibliografia venovala už od 50. rokov 20. storočia, keď vznikla myšlienka vydať v roku 1961, k stému výročiu úmrtia tohto významného slavistu personálnu bibliografiu, na ktorej mali pracovať slovenskí aj českí bibliografi. Myšlienka však nebola realizovaná a vrátilo sa k nej až v 80. rokoch, keď náš bývalý spolupracovník Blažej Belák predstavil „revitalizovaný“ projekt personálnej bibliografie, ktorý rátať s účasťou domácich a zahraničných bibliografov, pretože mala obsahovať kapitoly nielen o dielach P. J. Šafárika a literatúry o ňom vydaných na Slovensku a v slovenčine, ale aj v susedných krajinách, napr. v Česku, Maďarsku, Rusku, Srbsku a Nemecku. Myšlienka sa dostala do

interných plánov vtedajšej Slovenskej národnej knižnice v Matici slovenskej, ale po 17. novembri 1989 sa opäť všetko zmenilo, menili sa spracovateľské tímy a aj predstavy o účasti bibliografov viacerých krajín na tejto bibliografii. Zostavenie bibliografie zbral do svojich rúk bývalý riaditeľ Národného bibliografického ústavu, nebohý pán docent Miloš Kovačka a práce na bibliografii ostali výlučne na zamestnancoch ústavu. A tak som sa dostala k spracovaniu tejto bibliografie viac-menej náhodne, vďaka svojej jazykovej spôsobilosti a mala som pracovať na maďarskej a nemeckej kapitole. Ako ste už naznačili, s P. J. Šafárikom ma spája viacero náhod – pochádzame z rovnakého kraja, ja z Brzotína, on z Kobeliarova v okrese Rožňava. Študovala som na školách, ktoré nesú jeho meno, na gymnáziu v Rožňave študoval aj on a mohla by som spomenúť ešte jednu náhodu, ktorá sa spája so spracovaním nemeckej kapitoly tejto bibliografie. S kolegyňou sme dvakrát navštívili knižnicu Univerzity Fr. Schillera v Jene, kde Šafárik študoval v rokoch 1815 – 1817. Počas týchto pracovných ciest som mala možnosť vrátiť sa na miesta, ktoré som navštívila v roku 1977, keď som na Univerzite Fr. Schillera absolvovala semester študijného pobytu. Na tieto cesty mám veľmi pekné spomienky, hlavne na riaditeľa univerzitnej knižnice Konráda Marwinského, ktorý nám vychádzal mimoriadne v ústrety, ukázal nám miesta, kde sa stretávali v minulosti aj slovenskí študenti, a ktorý sa nechal aj osobne inšpirovať jenskou etapou P. J. Šafárika a spracoval príspevok o študijno-čitateľských záujmoch mladého Šafárika, ktorý osobne predniesol na jubilejnej vedeckej konferencii P. J. Šafárik a slavistika v roku 1995 v Prešove.

Po ukončení štúdia ste sa stali zamestnankyňou Matice slovenskej, neskôr Slovenskej národnej knižnice v Martine. Doteraz ste v týchto inštitúciách odpracovali 43 rokov. Dalo by sa konštatovať, že je vo vás sústredená inštitucionálna pamäť. Ktoré obdobia vášho pôsobenia v SNK sú pre vás najdôležitejšie a prečo?

Máte pravdu, patrím medzi služobne najstarších zamestnancov inštitúcie. Veľká škoda, že som si nevedla denníček, dnes som už mohla vydať svoje pamäti. Ale vážne. V roku 1979, keď som končila štúdium v Prešove, som dostala ponuku, aby som prijala miesto asistentky na Katedre ukrajinského jazyka a literatúry. Túto ponuku som odmietla, pretože som ukrajinčinu vyštudovala iba z jediného dôvodu, že som nebola prijatá do Bratislavy, kde som chcela študovať slovenči-

nu a nemčinu. Odmietla som aj ďalšiu ponuku, a síce „umiestnenku“ na gymnázium P. J. Šafárika v Rožňave, kde som mala učiť nemčinu. Opäť Šafárik. A tak som zakotvila v Martine, nasledujúc hlas svojho srdca, v Matici slovenskej, v oddelení retrospektívnej bibliografie, plná entuziazmu a očakávaní, hoci poriadne som ani nevedela, čo v tejto inštitúcii budem robiť. Ale dúfala som, že niečo s knihami, pretože knihy som mala rada od malička a čítala som veľa (aj v noci pod paplónom s baterkou). Začala som pracovať na zostavovaní národných retrospektívnych bibliografií, ktoré mi akosi prirástli k srdcu.

Všetky roky strávené v tejto inštitúcii majú pre mňa istý význam, ale najradšej spomínam na obdobie, keď sme tu boli všetci ako jedna veľká rodina, ľudia chodili do práce s radosťou, medziludské vzťahy boli niekde úplne inde ako dnes, navzájom sme si pomáhali, ale aj zabávali, tešili sme sa z každého pracovného úspechu, cítili sme, že sme tu potrební a to nás poháňalo dopredu. Žiaľ, dnes je všetko ináč, ľudia sú frustrovaní, medziludské vzťahy sú na bode mrazu, kamarátstva zanikli... ešte šťastie, že ja mám v odbore dobrý kolektív. A čo sa týka konkrétnych pracovných činností, vyzdvihla by som obdobie, keď sme pracovali na dvoch veľkých bibliografiách – Bibliografii územne slovacikálnych tlačí 18. storočia a Bibliografii územne slovacikálnych tlačí 19. storočia, čiže tlačí, ktoré boli v priebehu týchto storočí vydané alebo vytlačené na historickom území Slovenska. Zostavenie takýchto retrospektívnych bibliografií sa zásadne líši, hlavne v tých počiatkových fázach, od činností, ktoré sa vykonávajú pri zostavovaní tematickej, časovo ohraničenej a lokáciou vymedzenej bibliografie, ako je napr. Bibliografia divadelných plagátov či Katalóg tlačí 16. storočia vo fondoch jednotlivých pamäťových inštitúcií. V týchto prípadoch sa knihy nachádzajú v konkrétnych zbierkach alebo fondoch inštitúcie a spracovateľ ich postupne dostáva z fondu na spracovanie. V našom prípade išlo o tlače, ktoré sa v priebehu stáročí dostali rôznymi cestami do fondov rôznych pamäťových inštitúcií (knižníc, múzeí a archívov), a to nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí, hlavne do krajín susediacich so Slovenskom. Čiže tie knihy bolo treba najprv nájsť a pred samotným spracovaním konkrétne tituly sústrediť do pracovnej kartotéky. Podotýkam, v čase spracovania týchto bibliografií, hlavne v tých počiatkových fázach, ktoré trvali niekoľko rokov, ešte neboli k dispozícii online katalógy a o digitalizácii sa ešte ani nehovorilo. A neboli ani notebooky. Na Slovensku sme prešli všetky väčšie knižnice, ale aj mnohé múzeá a archívy, kde sme predpokladali existenciu týchto dokumentov. Navštívili sme však aj národné knižnice

LITERÁRNY FOND
Sekcia pre vedeckú a odbornú literatúru a počítačové programy

u d e ŕ ŕ u j e
Cenu za vedeckú a odbornú literatúru za rok 2017
v kategórii encyklopedická a slovníková literatúra

PhDr. Agáte Klimekovej, PhD.
a Janke Ondroušovej

za dielo
Bibliografia územne slovacikálnych tlačí
19. storočia, Zv. I.-VII.

Bratislava,
27. septembra 2018

JUDr. Ladislav Sedláčik
čl. LF

JUDr. Marián Bernadič, OSc.
čl. LF

Zdroj: Archív SNK

Česka, Rakúska a Maďarska a Univerzitnú knižnicu v Budapešti. Prezreli sme niekoľkomiliónové lístkové katalógy týchto knižníc, kartičku po kartičke a sledovali miesto vydania tlače a storočie. Každý jeden nájdený titul sme písali na kartičky a doma ich triedili do kartotéky podľa storočí. Nie presedeli, ale doslova sme prestáli pri katalógoch tisíce hodín, bola to niekoľkoročná mravčia práca, ktorá od nás vyžadovala obrovskú dávku trpezlivosti. Tešili sme sa však z každého jedného nájdeného titulu. Po sústredení všetkých dostupných dokumentov sme tieto inštitúcie opäť navštívili a každú jednu knihu „de visu“ (s knihou v ruke) bibliograficky spracovali. Hoci ani jedna retrospektívna bibliografia nie je úplná, som rada, že sa nám podarilo zhromaždiť vyše 26 000 dokumentov, ktoré boli vydané na území dnešného Slovenska (18. storočie vyše 10 500, 19. storočie takmer 16 000 titulov). Sú to mohutné korpusy doplnené viacerými registrami, ktoré uľahčujú prácu s materiálom. Ani naše bibliografie nie sú úplne kompletne, predstavujú však dôležitý zdroj informácií z rôznych oblastí spoločenského života, vedy, techniky, literatúry, školstva, cirkvi a pod. a slúžia ako východiskový materiál pri výskume spomínaných oblastí. Najväčším zadostučinением pre nás bolo ocenenie Literárneho fondu – Cena za vedeckú a odbornú literatúru za rok 2008

(18. storočie) a rok 2017 (19. storočie). Bibliografia územne slovacikálnych tlačí 18. storočia bola ocenená aj Slovenskou historickou spoločnosťou pri SAV cenou za rok 2008 v kategórii vedeckej literatúry.

Nakoniec by som spomenula ešte jedno významné obdobie, a síce roky, ktoré som strávila na doktorandskom štúdiu, ktoré som odkladala najmenej 15 rokov. Zásľuhu na tom, že som sa konečne rozhybala, mala pani docentka Gabriela Žibritová, ktorá bola aj mojou školiteľkou a ktorá sa ma pravidelne v ročných – dvojročných intervaloch opýtala, či som sa už rozhodla. Ďakujem jej za to, ako aj vedeniu inštitúcie, ktoré mi počas týchto rokov vychádzalo všestranne v ústrety. Nakoniec to boli veľmi pekné roky, veľmi veľa som čítala, študovala a písala.

Ste odborne činná v oblasti bibliografie, spracovania starých tlačí a výskumu dejín knižnej kultúry. Ktorej z týchto oblastí venujete v súčasnosti najväčšiu pozornosť a čo pripravuje do budúcnosti?

Popri bibliografickej činnosti som sa vždy venovala a venujem aj výskumu dejín knižnej kultúry. Dejiny knižnej kultúry predstavujú široký pojem a súhrn činností, ktoré sú späté s výrobou knihy, jej vytlačením a zviazaním, výtvarným prevedením, distribúciou, ale aj pôsobením knihy ako prostriedku na kultiváciu človeka a celej spoločnosti. Patrí sem aj nakladateľská činnosť jednotlivcov, mecenát, ale aj rôzne nariadenia, povolenia, zákazy a cenzorské zásahy a vzájomné súvislosti medzi nimi, ktoré v minulosti značnou mierou ovplyvňovali vydávanie kníh. Dôležitou súčasťou knižnej kultúry sú knižnice rôzneho typu, či už osobné, cirkevné alebo inštitucionálne, ktoré predstavujú bohatý zdroj informácií o bývalých majiteľoch a ich čitateľských záujmoch. Počas pôsobenia v inštitúcii som sa venovala rôznym aspektom a oblastiam knižnej kultúry, hlavne 1. polovice 18. storočia, ale aj 19. storočia, či už kníhtlačiarkej činnosti a jednotlivým tlačiarom, ich knižnej produkcii, vydávaniu tlačí istého tematického zamerania v 18. storočí, napr. vydávaniu príležitostných tlačí, tlačí z oblasti prírodných vied, vydávaniu kalendárov a pod., ale aj významným predstaviteľom našich kultúrnych dejín, ktorí v dejinách knižnej kultúry majú svoje trvalé miesto (L. V. Rizner, M. Rešetka, Jur Ribay, J. Bežo). Mojm posledným príspevkom z oblasti knižnej kultúry bola štúdia o knižnej ilustrácii v 1. polovici 18. storočia, ktorú som pripravila na našu medzinárodnú konferenciu o výskume dejín knižnej kultúry a bude uverejnená aj v zborníku *Kniha 2022*.

Zdroj: Archív SNK

Za tých 40 rokov som napísala množstvo príspevkov, viaceré aj do časopisu *Knižnica*, žiaľ, nerobila som priebežne zoznam a na mnohé si už ani nespomeniem.

Musím však spomenúť, že mojou srdcovou záležitosťou je Ján Pavol Royer, kníhtlačiar salzburského pôvodu, ktorý v roku 1715 založil prosperujúcu kníhtlačiareň v Bratislave a dokázal konkurovať najväčšej kníhtlačiareni na historickom území Uhorska, jezuitskej Akademickej tlačiareni v Trnave.

Po Royerovej smrti viedli tlačiareň jeho dedičia a vdova a dokázali udržať rodinný podnik až do roku 1750. Už dávnejšie som sa pohrávala s myšlienkou vydať knižku o tomto tlačiarovi, materiál mám rozpracovaný, ale z časových dôvodov a pracovného vyťaženia som zatiaľ svoj plán nemohla realizovať. Snáď sa k téme vrátim v blízkej budúcnosti, keď ukončím svoje pôsobenie v inštitúcii.

Posledných pár rokov sa však venujem úplne inej téme, a síce akademickej peregrinácii a s ňou spätým výskumom autorských slovacík v zahraničí. Tejto téme sa už koncom minulého storočia začali venovať hlavne maďarskí bádatelia, vznikli viaceré vydania s menoslovami uhorských študentov študujúcich z rôznych príčin (absencia vysokého školstva u nás, konfesijné dôvody a i.) v predchádzajúcich storočiach na zahra-

ničných univerzitách. Tieto zoznamy vznikli na základe univerzitných matrik, boli medzi nimi, samozrejme, aj študenti z územia dnešného Slovenska. Skúmali hlavne také otázky ako pôvod študenta, náboženské vyznanie, spoločenské postavenie, rok zápisu na univerzitu a miesto štúdia. Menšia pozornosť však bola venovaná pamiatkam knižnej kultúry, ktoré zanechali títo študenti počas svojho zahraničného pobytu. Ide o dokumenty, ktoré boli vydávané s cieľom prezentovať obhajobu promočných alebo dizertačných téz, alebo promóciu študentov, čiže informovať o ukončení štúdia, resp. jednej etapy štúdia. Obsahovo, rozsahovo a formálne ide o rôzne typy dokumentov, od jednodielových oznámení o akte konania promócie cez niekoľkostránkové samostatne vydané promočné tézy a dišputácie až po rozsahovo väčšie vydania. Táto téma ma zaujala natoľko, že som už spracovala tri zväzky zachovaných dizertačných tlačí slovenských študentov na nemeckých univerzitách v 16. – 18. storočí. Našťastie dnes existujú online katalógy, v ktorých nájdete aj digitálnu kópiu tlače, takže netreba veľa cestovať. Napriek tomu je ich zhromaždenie časovo náročné, pretože sa v online katalógoch vyhľadávajú najprv mená študentov, ktorých bolo do dvoch tisíc a keď ich nájdete, objaví sa aj všetky jeho diela, ktoré vyšli tlačou, a tie musíte

tiež prelúskaf. Pri práci s dizertačnými tlačami som si všimla, že počas štúdia vydávali študenti ešte jeden typ dokumentu, ktoré nazývame príležitostnými tlačami. Ide o rozsahovo kratšie alebo dlhšie básne, ktoré boli vydávané samostatne alebo viaceré so spoločným titulným listom, prostredníctvom ktorých gratulovali spolužiaci, priatelia a krajanovia spolužiakovi k úspešnému ukončeniu štúdia alebo k promócií. A tým sa dostávame k vašej otázke, v súčasnosti pracujem na zostavení katalógu týchto príležitostných tlačí a chcela by som ho dokončiť a vydať ešte predtým, ako ukončím svoje pôsobenie v inštitúcii.

Počas svojej dlhoročnej vedeckej, výskumnej a literárnej činnosti ste spracovali množstvo významných publikácií, ktoré svojím obsahom a významom ďaleko presahujú hranice Slovenska. Čo vás najviac inšpirovalo pri spracovaní vašich diel? Súvisí to aj s vašim vzťahom ku knihe ako k informačnému médiu?

Ako som už povedala, od malička som mala kladný vzťah ku knihám. Možno moja voľba povolania bola ovplyvnená aj obdobím, keď som ako stredoškôlka a potom ako vysokoškôlka pracovala počas letných prázdnin v kaštieli Andrášiovcov v Betliari. Fascinovala ma táto zachovaná historická knižnica, a hoci bolo zakázané vstupovať do priestorov knižnice, ja som v nej tajne presedela hodiny a listovala v tých krásnych knihách. A vtedy vzniklo také želanie alebo sen, dostať sa po skončení školy do nejakej podobnej knižnice, postupne ju spracovať a sprístupniť, aby verejnosť vedela, aké unikátne knihy sa nachádzajú v knižnici a čo naši predkovia čítali. Síce som sa do šľachtickej knižnice nedostala, ale knihy ma sprevádzali celý život.

Pri zostavovaní jednotlivých retrospektívnych bibliografií mi veľkou inšpiráciou bolo bibliografické dielo Ludovíta Vladimíra Riznera, zakladateľa slovenskej bibliografie, ktorý popri učiteľskom povolaní vykonával množstvo iných činností: zakladal knižnice, hospodárske spolky, staral sa o vedomostné pozdvihnutie nielen školákov, ale aj rodičov, bol literárne činný, prispieval do slovenských a českých kalendárov, dobových časopisov, encyklopédií a vedeckých publikácií. Z malého učiteľského platu nakupoval slovenské knihy, z ktorých pripravoval katalóg. Mnohé knihy dostal aj od svojich známych a priateľov, a ktoré sa mu nepodarilo získať, vyhľadával v knižniciach. Vytvoril na tú dobu obdivuhodné dielo, 6-zväzkovú Bibliografiu písomníctva slovenského na spôsob slovníka od najstarších čias do

roku 1900. Ludovítovi Riznerovi som venovala jeden zo svojich článkov v roku 1993 s názvom Spolupráca medzi zakladateľmi národných bibliografií Slovenska a Maďarska L. V. Riznerom a G. Petrikom, ktorý bol uverejnený v jubilejnom zborníku L. V. Rizner.

Pri práci som mala vždy na pamäti, že retrospektívne bibliografie nie sú ničím samoúčelným, ale že ich pripravujeme pre ďalších odborníkov, ktorí ich budú využívať pri svojej práci, pretože predstavujú pramenný materiál alebo zdroj informácií pre vedecký výskum. Veľkou motiváciou a takou hnacou silou pre mňa boli a sú kladné ohlasy na vydané diela nielen zo Slovenska, ale aj zo zahraničia, hlavne od maďarských kolegov.

Odbor správy a spracovania historických knižničných dokumentov (HKD) a historických knižničných fondov (HKF) plní funkcie odborného, metodického, konzultačného a výskumného pracoviska pre oblasť správy HKD a HKF a úlohy výskumného, koordinačného a metodického charakteru zamerané na výskum dejín knižnej kultúry. Zodpovedá za správu, evidenciu a bibliografické spracovanie historických dokumentov a ich sprístupnenie a je garantom nových štandardov katalogizačného spracovania HKD. Váš odbor zahŕňa širokú škálu činností v oblastiach správy a spracovania HKD a HKF, ako sa vám darí naplňovať vaše poslanie, úlohy a zodpovednosti?

Náš odbor je, čo do počtu zamestnancov, najmenším odborom v inštitúcii, ale so širokou škálou činností, ako ste to naznačili. Máme v správe vyše 200 000 knižničných jednotiek, ktoré vyžadujú špecifickú ochranu a manipuláciu. Sú to napríklad inkunábuly, tlače 16. storočia, bývalé osobné, šľachtické a rádové knižnice, z ktorých mnohé sú vyhlásené za historické knižničné fondy. Odbor má dve oddelenia, oddelenie správy HKD a HKF a oddelenie spracovania. Oddelenie správy má na starosti všetky vzácne knižničné fondy, ktoré som spomenula, stará sa o ich uloženie, očistu, ale aj o výpožičky pre bádateľov a našich spracovateľov. Pripravuje prvotné spracovanie, resp. základnú evidenciu tých zbierok, ktoré ešte neprešli spracovaním, okrem toho má na starosti celoslovenskú pasportizáciu starých tlačí hlavne v cirkevných knižniciach, ale nielen tam, ale aj v múzeách a i. a následne vyhotovuje elektronické katalógy týchto spasportizovaných tlačí. Okrem toho, ako ste spomenuli, je koordinačným, metodickým a konzultačným pracoviskom pre správcov a majiteľov historických knižničných fondov, pripravuje podklady pre minis-

terstvo kultúry na vyhlásenie najvzácnejších dokumentov z fondov rôznych pamäťových inštitúcií a tak isto pripravuje stanoviská ku grantom, o ktoré žiadajú správcovia HKF napr. na reštaurovanie poškodených tlačí. Samozrejme, usilujeme sa aj o propagáciu zaujímavých a vzácných tlačí, ktoré máme v správe, buď prostredníctvom výstav alebo v médiách. Keďže máme nedostatok úložných priestorov, občas treba nejaký ten fond premiestniť a úspornejšie uložiť, a potom sú aj revízie fondov vyplývajúce zo zákona alebo mimoriadne, aj tieto musíme sami urobiť. Ako vidíte, tá škála činností je naozaj široká, a to som ešte nespomenula všetko (mailové požiadavky bádateľov), ale vďaka zohranému tímu na čele s Jankou Cabadajovou sa nám darí úlohy plniť. Druhým oddelením odboru je oddelenie spracovania, ktoré by malo bibliograficky spracovať všetky dokumenty, ktoré máme v správe odboru, a okrem toho aj všetky slovacikálne tlače do roku 1918, ktoré sú uložené v konzervačnom fonde inštitúcie. Na našich pleciach leží aj retrospektívne spracovanie tých tlačí do roku 1918, ktoré inštitúcia získava darmi, kúpou alebo medzinárodnou výmenou. V oddelení pracuje v súčasnom období sedem zamestnancov, vrátane mňa, a keď spočítame dokumenty, ktoré je nevyhnutné spracovať, tak v tejto poddimenzovanej zostave to bude trvať viac ako 50 rokov. Okrem toho takmer každý zamestnanec pracuje na konkrétnej výskumnej úlohe, venuje sa výskumu knižnej kultúry, zúčastňuje sa konferencií doma aj v zahraničí a publikuje. Každý rok pripravujeme medzinárodnú konferenciu o výskume dejín knižnej kultúry a následne vydávame ako výsledok konferencie lektorovaný zborník *Kniha*. V oddelení pracuje kolektív mladých ambiciózných ľudí, ktorí majú k svojej práci veľmi pozitívny prístup a zatiaľ sa nám darí vytýčené úlohy plniť, hoci niekedy sa sama čudujem, ako je to možné.

Pred niekoľkými rokmi sa nám podarilo zriadiť aj študovňu starých tlačí, ktorá slúži na prezenčné výpožičky starých a historických dokumentov, hlavne z našich fondov, ale občas sú požiadavky aj na dokumenty do roku 1918 z konzervačného fondu SNK. V študovni je prístup k online katalógu SNK a k dispozícii je aj príručná knižnica z oblasti výskumu dejín knižnej kultúry. Keďže nám chýba zamestnanec, ktorý by mal na starosti študovňu, na službách sa striedajú odborní zamestnanci odboru, čo nie je najšťastnejším riešením.

Do nášho odboru patrí aj Aponiovská knižnica v Oponiciach, kde máme svojho správcu, ktorý okrem výkladov pre návštevníkov začal bibliograficky spracovávať aj fond knižnice. Každý rok zvykneme v Oponiciach

organizovať podujatie, resp. výstavu s výkladom s konkrétnym tematickým vymedzením (*Gutenberg a hviezdy, Gutenberg a medicína, na budúci rok to bude Gutenberg & zlaté dvadsiate roky v Oponiciach*). Pri tejto príležitosti majú návštevníci možnosť vidieť aj najzaujímavejšie a najvzácnejšie dokumenty z danej oblasti, o ktorých zvykne veľmi pútavo a zanietene rozprávať Janka Cabadajová. Tieto podujatia sa už stali tradíciou a medzi návštevníkmi sa tešia veľkej obľube.

Je len veľmi málo sfér ľudskej činnosti, ktoré v posledných desaťročiach prešli takým búrlivým rozvojom ako oblasť spracovania informácií. Ako rozvoj oblasti spracovania informácií ovplyvnil správu a spracovanie HKD a HKF?

Informatizácia spoločnosti nemôže byť zameraná len na zabezpečenie technických aspektov modernej telekomunikačnej infraštruktúry, ale musí sa orientovať aj na oblasť spracovania, sprístupňovania a využívania informačných zdrojov a najmä na sprístupňovanie digitálneho obsahu. Knižnice, ako kultúrne, vzdelávacie a informačné inštitúcie zabezpečujú popri iných inštitúciách právo občanov na informácie, a preto sú povinné zabezpečiť občanom rýchly a kvalifikovaný prístup ku všetkým poznatkom a informačným zdrojom. V tomto zmysle pristúpil aj náš odbor v roku 2014 k bibliografickému spracovaniu historických dokumentov v rámci integrovaného knižničného systému *Virtua*, vo formáte MARC 21, najprv podľa anglo-amerických katalogizačných pravidiel AACR2 a v súčasnosti podľa najnovších katalogizačných pravidiel RDA. Záznamy o historických dokumentoch sú súčasťou online katalógu SNK, poskytujú o jednotlivých dokumentoch čo najkompletnejšie informácie, čím uspokojujú informačné potreby širokého okruhu používateľov. Spracovali sa fondy osobných knižníc (*Rešetka, Hamuljak, Berchtold a i.*), rozsiahly fond Malohontskej knižnice, tlače 16. storočia z Baníkovej knižnice, z bývalých františkánskych knižníc, spracovávajú sa tlače 16. storočia zo základného fondu, slovacikálne tlače 17. – 19. storočia z konzervačného fondu a ďalšie. Súčasne so spracovaním historických dokumentov sa začala realizovať aj ich digitalizácia a digitálny obsah týchto dokumentov je prístupný v Digitálnej knižnici SNK.

Pri sprístupňovaní informácií o našich fondoch sa orientujeme aj smerom navonok, ako člen konzorcia CERL (*Consortium of European Research Libraries*)

sprístupňujeme naše bibliografické záznamy o slovacikálnych tlačiach 17. – 19. storočia v databázach konzorcia, záznamy o spracovaných inkunábulách v databáze MEI (Material Evidence in Incunabula) a historické menné autority tlačiárov v databáze CERL Thesaurus, čím poskytujeme zahraničným bádateľom, hlavne v oblasti výskumu knižnej kultúry, informácie o našom knižnom bohatstve.

Ambíciou redakcie Knižnica je posunúť vnímanie časopisu akademickou a odbornou verejnosťou na úroveň vedeckého časopisu pre knihovníctvo na medzinárodnej úrovni. V rámci tejto ambície je nevyhnutné doriešiť proces recenzovania. Recenzovanie/lektorovanie sa vo formálnych komunikačných kanáloch považuje za hlavný mechanizmus, ktorý zaručuje kvalitu publikovaných informácií. Ako hodnotíte toto snaženie a čo by ste odporučili redakcii časopisu do budúcnosti?

Vaše snaženie hodnotím pozitívne a aj ja považujem za dôležité posunúť časopis Knižnica na vyššiu úroveň a pretvoriť ho na vysoko odborný časopis, resp. na vedecký. Treba si však uvedomiť, aké sú rozdiely medzi odbornými a vedeckými časopismi. Najväčším rozdielom medzi nimi je typ informácií, ktoré sprístupňujú aj recipientské hľadisko určenia. Preto treba hneď na začiatku zadefinovať, aké informácie bude časopis prinášať. Vedecké časopisy sú zložené prevažne z vedeckých článkov prezentujúcich nové výsledky vedeckého bádania. Môžu však obsahovať aj odborné či prehľadové príspevky. Neoddeliteľnú súčasť vedeckých, ako aj odborných časopisov predstavuje redakčná rada. Dôležité je jej zloženie, ktoré by malo byť zostavené z odborníkov z danej oblasti, ktorí robia výber a organizačne zabezpečujú hodnotenie, resp. posudzovanie článkov. Ak chceme dosiahnuť vnímanie časopisu na medzinárodnej úrovni, medzi členmi redakčnej rady by mali byť aj zahraniční odborníci.

Ako ste sám povedali, vedecké príspevky by mali byť recenzované, pretože prítomnosť anonymného hodnotenia a overovania odborníkmi z danej oblasti predstavuje zvýšenie informačnej hodnoty článku, zaručuje spoľahlivosť, overenie a zhodnotenie informácií v článku, ako aj celkového významu a prínosu v danej oblasti.

Dôležitá pre autorov z hľadiska zviditeľnenia a dostupnosti článkov je indexácia. Publikované články majú väčšiu šancu, že budú odbornou aj akademickou verejnosťou nájdené a citované. Z tohto pohľadu

Agáta Klimeková Zdroj: Archív SNK

je ambícia redakcie časopisu Knižnica dôležitá nielen pre autorov, ale aj pre Slovenskú národnú knižnicu ako takú a budem držať palce, aby sa vaše zámery zrealizovali v blízkej budúcnosti.

INFORMÁCIA O KONFERENCII 2022

Odbor správy a spracovania historických knižničných dokumentov a historických knižničných fondov každoročne organizuje medzinárodnú konferenciu venovanú výskumu dejín knižnej kultúry a následne ako výsledok konferencie vydáva zborník s názvom *Kniha*. V roku 2020 sa konferencia v dôsledku pandémie nekonala, ale prihlásení účastníci svoje pripravené príspevky poslali a zborník *Kniha 2020* vyšiel. Keďže sa pandemická situácia nezlepšovala, minulý ročník konferencie sa uskutočnil online a následne vyšla *Kniha 2021*. Tento rok, v dňoch 18. – 19. mája sa podarilo konferenciu zorganizovať v sídelnej budove pod názvom *Príbeh umenia príbeh knihy*. Umenie slova a umenie remesla cez prizmu vývoja média – knihy. Konferencie sa zúčastnilo 25 prednášajúcich zo Slovenska, Česka, Maďarska a Rumunska.

Hlavnou myšlienkou konferencie bola problematika knižnej väzby, ilustrácie, typu písma, filigránu, exlib-

risu, supralibrosu a pod., čiže umenovedný charakter historickej tlače a jej podoby v jednotlivých etapách vývoja tohto média.

Knižná výzdoba a ilustrácia, ako emotívna zložka knižnej kultúry, slúži na osvetlenie písaného alebo tlačeneho textu, je s ním ideovo spätá, tvorí jeho súčasť a má hlavné poslanie v tlačenej knihe. Jej rozvoj bol podmienený rôznymi činiteľmi: v prvom rade to bol vkus a požiadavky jednotlivého recipienta knihy, úroveň výtvarného umenia v danom období, stanovisko vydavateľa a jeho vzťah k výtvarnému umeniu, ale aj technická úroveň a vybavenosť kníhtlačiarne grafickými doskami a štočkami. Knižná ilustrácia je zaujímavá téma, dokazujú to aj príspevky z konferencie. Nebudeme hovoriť o jednotlivých príspevkoch, tie si záujemcovia budú môcť prečítať v zborníku *Kniha 2022*. Za vyzdvihnutie však stoja príspevky českých autorov o dvoch zaujímavých projektoch: *E-Illustrace a NUSK*, čiže online databáza české knižní ilustrácie raného novoveku a databáza slepotiskovej výzdoby, ktoré by mali byť inšpiratívne nielen pre tých, ktorí sa venujú výskumu knižnej ilustrácie alebo knižnej väzby, ale aj pre ich zamestnávateľov.

Projekty českých knihovníkov, na ktorých pracujú zamestnanci viacerých významných českých knižníc, by nás mali inšpirovať k spolupráci, myslím tým spoluprácu najväčších a najvýznamnejších slovenských knižníc, ktorá tu žiaľ vždy absentovala. Hoci viaceré knižnice pracujú na podobných úlohách, boria sa s personálnymi a určite aj finančnými problémami, miesto toho, aby spojili svoje sily, um a skúsenosti a skĺbili ich do výsledného výsledku, ktorý by bol prínosom

pre všetkých. Preto odporúčam všetkým prečítať si tieto príspevky, pripájame k nim aj príspevky dvoch zamestnancov SNK, ktoré majú s týmito projektmi určité súvislosti. Príspevky z *Knihy 2022* sú umiestnené v recenzovanej časti decembrového vydania časopisu *Knižnica*.

KNIHA

2022

ZBORNÍK
O PROBLÉMOCH A DEJINÁCH
KNIŽNEJ KULTÚRY

Výskum dejín knižnej kultúry na Slovensku
a v stredo európskom priestore

SLOVENSKÁ NÁRODNÁ KNIŽNICA
MARTIN
2022

Ďakujeme Agáte Klimekovej za jej ochotu poskytnúť čitateľom *Knižnice* veľmi pútavé a zaujímavé informácie zo 43-ročného pôsobenia v SNK. Knihe a knižnej vede venovala celý pracovný život. Je veľmi inšpirujúce stretnúť človeka, ktorý miluje svoju prácu a je ochotný aj napriek problémom vždy hľadať a ponúkať riešenia. Prajeme jej veľa zdravia, šťastia, spokojnosti v živote a množstvo podnetných nápadov do budúcnosti.